

Ve **Spolkové republice Německo** je kontrolou plnění vojenského rozpočtu a vojenských objednávek pověřen **Spolkový účetní úřad** při Spolkovém sněmu.

Ve vyspělých demokratických státech má v oblasti vojenské ekonomiky parlament a jeho pracovní orgán (při zachování hlavní úlohy výkonných orgánů státní moci) svůj význam. Má právo formálně schvalovat, kontrolovat a upravovat vojenskopolitická a vojenskoekonomická opatření vlády a v krajním případě jim i odmítnout podporu.

-RH-

GLOBALNÍ STRATEGICKÝ POHLED: NOVÁ ÉRA KONFLIKTŮ

V květnu letošního roku vyšel v britském časopise *Defense and Foreign Affairs Strategic Policy* článek **Globální strategický pohled: nová éra konfliktů** od autora **Gregory Copleye**. I když se na první pohled jeví, že tento příspěvek do mimořádného čísla nepatří, tak po hlubším zvážení redakce dospěla k názoru, že by mohl napomoci doplnit potřebné informace. Příspěvek je redakčně upraven a zkrácen.

Nekontrolovaná nestabilita a nezákonnost v mnoha oblastech, podporovaná a usnadňovaná bezprecedentním proudem zbraní, slibuje desetiletí krizí. Mnohé z nástrojů, které by měly krotit chaos, jako mezinárodní obranné dohody, obranné rozpočty a cílevědomá obranná politika, se buď rozpadly, nebo ztratily svůj význam, nebo jsou jinak špatně uzpůsobeny k tomu, aby mohly čelit krizím.

Existuje všeobecné pochopení, že započala nová éra, když se v minulých létech rozpadla bipolární struktura světa. Avšak úleva, že nyní nemůže nastat globální jaderný konflikt, vyvolala rozšířený názor, že mezinárodní bezpečnost již nevyžaduje pozornost.

Spojené státy americké zůstaly jedinou supermocností. Mají nesrovnatelnou vojenskou a ekonomickou převahu nad všemi ostatními národy a dokonce nad skupinami národů. To však neznamená, že jsou Spojené státy americké nezranitelné ekonomickými nebo politickými obtížemi. Avšak přesto jsou Spojené státy americké izolovány od většiny světa svou skutečnou mocí.

Je v povaze lidí, že se seskupují do skupin, společností a národů. Je přirozené, že skupiny nabývají sílu z dynamiky sdružování a procesem své disimilace jakožt asimilace.

Jinými slovy, pro globální společenství bude nemožné udržet samo sebe v jednotné, harmonické rodině. Je skutečností, že Čínská lidová republika je nyní schopna zahájit

stmelování bloku států nepřátelských vůči koncepci Pax Americana, nebo s touto koncepcí nesouhlasících, a tato skutečnost dokazuje, že svět se znova rozdělí na tábory. Původní sovětskou koncepcí "světového komunismu" bylo, že svět by mohl eventuálně působit harmonicky, jakmile by každý zpíval stejnou písničku. Stejně myšlení dnes existuje v některých částech washingtonského společenství: nyní bude všechno dobré, když "zmizela" rivalita mezi Východem a Západem a svět může přijmout americké hodnoty demokratického republikanismu a více méně svobodné tržní ekonomiky.

Tato nebezpečně nesprávná koncepce slouží pouze tomu, že brání pochopení, že svět se již restrukturuje do nových mocenských bloků. Irácký prezident Saddám Hussein rozpoznal tento proces před několika léty, když viděl pokles schopnosti obou supermocností kontrolovat záležitosti rozvojového světa nebo v něm intervenovat. V tom, že se supermocnosti musely zabývat vlastními, převážně domácími problémy, viděl příležitost ke vzniku nových středních a velkých mocností po celém světě. Domníval se, že Irák může patřit k těmto novým mocnostem, působícím ve svém regionálním rámci.

Saddám nebyl ve svém usuzování na omylu. Byl spíše ukvapený a zdálo se, že série jeho akcí ohrožuje životní státní zájmy Spojených států amerických a Evropy. Skutečnost, že Západ si ohrožení uvědomil, ho rychle přiměla k tomu, aby Saddámovu akci potlačil.

Argentina zaujala stejné stanovisko, když zaútočila na Falklandské ostrovy za války v Jižním Atlantiku v roce 1982. Kdyby byl argentinský vojenský prezident gen. por. Leopoldo Galtieri počkal několik měsíců nebo několik roků, pak by pokles britské obranyschopnosti mu zajistil, že by nebyla ze strany Velké Británie možná žádná vojensky významná reakce na argentinské obsazení ostrovů. Avšak jak generál Galtieri, tak prezident Saddám měli jiné naléhavé důvody, které je nutily k akci tehdy, kdy ji podnikli.

Dnes skutečnost, že svět nemůže být rozdělen mezi dvě supermocnosti, znamená, že zbývající jediná supermocnost není schopna kontrolovat celý svět, i kdyby si to přála a měla k tomu moc.

Globální politická, vojenská a ekonomická bezpečnost nyní požaduje zcela odlišné strategie, doktríny a technologie, než tomu bylo před pěti léty. **Dokud nebudou nové strategie a doktríny sestaveny, zvláště ve vojenské oblasti, můžeme očekávat, že se budeme setkávat se zmatkem ve struktuře obranných sil a rozpočtů.** Ohrožení se mnoha lidem v minulých letech jevila mnohem méně jasná; pro jiné ohrožení vznikala z historie, nebo z nové geopolitické tvárnosti světa.

Svět byl spoután paralyzujícím názorem, že jaderné zbraně byly a jsou poslední zbraní, tak hroznou ve svých účincích, že jediným jejich použitím bylo odstrašování. Nebyl to tak docela nerozumný názor.

Biologické zbraně, na druhé straně, jsou mnohem snáze vyrobitelné než jaderné zbraně a mají rozsáhlé možnosti použití strategické povahy. Mnoho druhů biologických zbraní znamená, že příprava protiopatření anebo obrany jsou nesnadné. Ačkoli jsou biologické zbraně považovány ze strategické zbraně tak ničivé a tak "nevybíravé" jako původní jaderné zbraně, skutečností je, že biologické zbraně mohou být zaměřeny na specifické cíle s geograficky omezenými výsledky. Proto jsou velmi použitelné pro některé státy.

Nejúspěšnější demonstrací použitelnosti biologických zbraní v širším měřítku byla válka v Perském zálivu. Vědomí, že Irák měl takové zbraně, téměř úplně určovalo způsob, jakým protistojící koaliční síly sestavily a zavedly svou strategii proti Iráku. Mnohá nákladná preventivní ochranná opatření a přípravy pro dlouhou válku by nebyly bývaly nutné, kdyby bylo předem známo, že biologické zbraně Iráku nebyly rozvinuty.

Rozdíl mezi moderními jadernými zbraněmi a všemi dnešními druhy biologických zbraní, o nichž uvažují takové státy jako Irák, je ten, že biologické zbraně nyní nejsou zbraněmi, které by mohly vyhrát válku, s výjimkou zvláštních okolností. Jsou politickými zbraněmi; mohou hrozit, mohou demoralizovat, mohou zbavit vlády schopnosti jednat.

Avšak vidíme, že vzhledem ke snadné výrobě a dnešní dostupnosti balistických raket

anebo leteckých nádrží, biologické zbraně umožní menším rozvojovým mocnostem mít k dispozici strategickou ofenzivní nebo odstrašovací zbraň. To samo o sobě nezmění přímo globální politické struktury, avšak paralyzováním anebo ovládnutím regionů je nevyhnutelně a logicky ovlivněna globální rovnováha.

Disponibilita nových strategických zbraní, jako jsou biologické zbraně, však nesmí zastřít hlavní problémy, před nimiž stojí většina států. Je to nedostatek životaschopnosti, věrohodnosti a legitimacy, před nimiž stojí některé ze států, které nedávno získaly nezávislost. Ideologie, která kdysi zaručovala legitimitu jejich struktur, je mrtva.

Hlavní strategické trendy

1. Nebude existovat žádný Pax Americana. Ovšem, nebude existovat žádný mír pro většinu světa v příštím desetiletí.

2. Rusko bude brzy požívat plodů toho, že má téměř homogenní obyvatelstvo poprvé po staletích, zatímco ve stejné době začnou Spojené státy měnit svou strategickou tvářnost, protože jejich společnost začíná být etnicky a kulturně méně homogenní a více složitá.

3. Západní technologické vedení se bude vytrácet a s ním také schopnost ovládat trh, a to by nakonec mohlo ovlivnit ekonomickou úroveň Západu.

4. Menší státy budou mít k dispozici strategické zbraně, jako jsou biologické prostředky, čímž se změní strategická rovnováha.

5. Začínáme pozorovat vznikání vnitrostátního a neformálního konfliktu: počátek rozporů mezi národnostními menšinami, nezákonnosti.

6. Historie je dnes jako strategický činitel mnohem důležitější, než byla kdykoli v tomto století. Nyní poskytuje podněty anebo inspiraci pro nový nacionalismus a základ pro národní politiku v mnoha zemích.

7. Ideologie je mrtva, avšak náboženství a nacionalismus jsou na vzestupu. To vytváří problémy, například, pro Evropské společenství, jež jako celek spočívá na skoncování s nacionalismem.

8. Konec studené války znamená, že hlavní průmyslové ekonomiky Severoatlantické aliance se musejí restrukturovat pro mír stejně, jak to učinily po obou světových válkách. Avšak Japonsko, které neneslo břímě studené války proti SSSR, neneslo břímě nyníjší restrukturalisace pro mír, takže vstupuje do nové éry s obrovskými výhodami.

9. Vstupujeme do období, v němž používáme Spojených národů jako prostředku pro hrozbu vzpurným státům a k tomu, aby "držely krok". Avšak sankce nepůsobí a vedou k větším, dlouhodobým problémům, jejichž řešení je ještě obtížnější.

10. Z investičního hlediska Západ opustil Latinskou Ameriku a Afriku během mezinárodní krize zadluženosti v sedmdesátých a osmdesátých letech, avšak Latinská Amerika i Afrika přesto dosahují významného pokroku.

11. Hlavním strategickým nástrojem Západu, pomocí něhož by mohl Západ vést svět do příštího století, je "strategická obranná iniciativa" a její technologie, které by mohly omezit všechna ohrožení globální stability balistickými raketami.

V mnoha oblastech jsou hledány minulé obrazy "legitimity" a úzce definovaného nacionalismu. Ironií je, že je to v rozporu s trendem k rozšiřování politických celků, jež započalo v sedmdesátých a osmdesátých letech, jako Evropské společenství. Avšak dnes je převládající tendencí oživení starších symbolů.

V uplynulém roce svět viděl, že globální trize bezpečnosti je stále horší a přesněji definována. Pokud nebude použito nějakého mechanismu omezování, úchylné jednání bude pokračovat a eventuelně se znovu stabilizuje rovnováha národů kolem řady vzájemně obranných mocenských bloků. Jinými slovy, možná že jsme v období mezivlád mezi dvěma epochami supermocností.

To znamená, že pokles, obranou podporovaného výzkumu a vývoje není charakteristický pro pokles vědeckého růstu jako celku a pro postupné sklouzávání do nového "období temna".

Takový pesimismus může být zcela neoprávněný. Na SSSR jsme viděli nejrychlejší a nejrozsáhlejší desintegraci globálního imperia, jaká vůbec kdy nastala, a nyní - v širším měřítku - jsme neviděli, že by se byl bývalý SSSR rozložil zcela do občanských válek, regionálních válek, nebo že by se byl hospodářsky úplně zhroutil. Kterákoli z těchto situací může ještě vzniknout v rozsáhlém měřítku a současně války v Jugoslávii, mezi Azerbájdžánem a Arménií a v Gruzii nejsou bezvýznamné.

V minulém roce jsme viděli v dřívějším sovětském bloku vytvoření značného počtu nových, velmi chudých států. Tato ekonomická slabost je zdrojem problémů, protože za takových podmínek mohou vznikat strategické obtíže. Není nerozumné posuzovat ekonomické strádání a politickou slabost v Rusku v podobném světle jako ekonomické a politické obtíže, jimž čelilo Německo po prvé světové válce.

Dnes, za přetrvávajícího jaderného významu bývalých sovětských ozbrojených sil, existuje příležitost zajistit Rusku a jeho dřívějšímu imperiu podporu proti upadnutí do chaosu, aby se neopakovaly historické události, jichž jsme byli svědky v Německu ve dvacátých a třicátých letech.

Dnes globální strategická situace nepředstavuje nic, co by ohrožovalo nějakou skupinu nebo zemi na Východě nebo na Západě.

Avšak zjišťování potenciálních přátel a protivníků je pro každý stát spojeno s obtížemi. Pro analytiku je důležité, aby upustili od fixních apriorních představ, které státy jsou výrazně nepřátelské našim zájmům, nebo jim jsou přátelsky nakloněny.

Značná část světa se zabývala důsledky rozpadu SSSR, avšak mnohé hlavní strategické trendy se vyvinuly více méně nezávisle na sporu Východ-Západ v minulých letech. Íránská revoluce byla nezávislá na zhroutení SSSR. Transformace Etiopie by byla pravděpodobně nastala nezávisle na zhroutení Sovětů a konec apartheidu v Jižní Africe, který vedl k totální transformaci africké rovnováhy ekonomiky a geopolitiky, byl nezávislý na konci studené války mezi Východem a Západem.

Podobně, jiné velké strategické události se rozvíjely, zatímco svět se zabýval sporem Východ-Západ a narůstajícím poklesem. Patří k nim vzestup Indie jako velké ekonomické, průmyslové a strategické mocnosti. Tak také Západ v podstatě opustil Afriku a Jižní Ameriku v důsledku krize zadluženosti.

Účelem tohoto článku je poskytnout globální pohled a pokusit se ujasnit trendy, které budou rozsáhle ovlivňovat všechny státy v nejbližších několika letech nebo v nejbližším desetiletí anebo později. Hlavní strategické nebezpečné situace v současné složité spleti globálního rozsahu zahrnují:

1. Makroekonomické trendy: obnovu po válce.
2. Ideologické, náboženské a kulturní směry.
3. Vývoj technologie a životního prostředí.
4. Historie: není tím, čím bývala, je mnohem důležitější.
5. Populační činitelé: "objev" nových národů.

6. Vnitrostátní a neformální konflikty.

7. Izolace Afriky a Jižní Ameriky a úloha Japonska v nich.

8. Neúspěšnost existujících politických nástrojů, jako jsou sankce a hrozby.

Politické, geopolitické a vojenské trendy jsou zahrnuty v každé z těchto oblastí a každá z těchto rozsáhlých oblastí velmi úzce souvisí se všemi ostatními.

Obnova po válce

Hlavní průmyslové státy v uplynulých dvou letech procházely ekonomickým poklesem, což ovlivnilo politické osudy téměř všech vlád a určovalo jejich obranná a zahraničněpolitická rozhodnutí. Hybný moment "de facto velké strategie", který vedl Západ k vítězství ve studené válce, také napomohl dosáhnout hospodářského vzestupu v osmdesátých letech. To zase umožnilo státům Severoatlantické aliance věnovat značné části svého rozpočtu na obranu. Toto obranné úsilí - v rozpočtu a v síle vůle - bylo zaměřeno přímo na SSSR.

Hlavní strategičtí vedoucí činitelé Západu v tomto období, prezident Roland Reagan ve Spojených státech amerických a předsedkyně vlády Margaret Thatcherová ve Velké Británii, byli vyzváni, aby nedůvěřovali Sovětům a sovětské hrozbě. Existují důkazy o tom, že prezident Ronald Reagan začal formulovat hlavní prvek své vojenské strategické reakce proti SSSR již v roce 1973, když Dr. Stefan Possony napsal prvé dokumenty o tom, co dalo vznik strategické obranné iniciativy.

Prezident Reagan, následován předsedkyní vlády Thatcherovou, vyvinul rozsáhlé úsilí k eskalaci obrany a projevil - na příkladech Falklandských ostrovů a Grenady - silnou vůli. Všeobecná eskalace obrany kombinovaná se specifickým problémem, který vytvářela strategická obranná iniciativa Sovětům způsobily, že soutěž byla pro Sověty ekonomicky nepřijatelná.

Závody samotné porazily Sověty (v kombinaci s jinými domácími populačními, sociálními a ekonomickými trendy v SSSR), avšak také do jisté míry vyčerpaly Západ. Cenou za vítězství Západu byla vysoká inflace a ekonomika zaměřená na obranu. Stejně jako na konci obou světových válek je nutno uvést ekonomiku zpět do mírové situace, zároveň s restrukturalizací státního rozpočtu a národní hospodářské politiky. Tato forma restrukturalizace vyvolala zmatek na konci obou světových válek stejně, jako ho způsobila nyní. Hlavní obtíž je, že studenou válku bylo obtížné definovat jako "válku", takže bylo obtížné definovat také ukončení této války a návrat k "míru". To zase politikům ztěžuje vysvětlování hospodářských potíží, které nyní ovlivňují obyvatelstvo, čímž je ohrožena stabilita vlád, a proto také stabilita regionů atd.

Vojenští strategové nyní, a to zcela správně, kritizují nedostatek prozíravosti některých politických vůdců, kteří snižují obranné výdaje v době, kdy se vojenská ohrožení rozšiřují. Avšak velký význam má rovněž to, aby národní ekonomiky byly schopny vysvětlit konec toho, co bylo "totální konfrontací" mezi Východem a Západem po 40 let. Pokud nebude dosaženo ekonomické stability v hlavních průmyslových státech, pak bude podkopána dlouhodobá schopnost řešit rozsáhlé vojenské krize.

To zase vede k nevyhnutelnému závěru, že žádná z velkých ekonomických mocností nebude pravděpodobně schopna být v blízké budoucnosti "světovým policistou". Jediná velká průmyslová ekonomika, která nestojí před hromadnou restrukturalizací, je ekonomika Japonska.

Toto by nám mělo napovědět, co očekávat od relativního ekonomického postavení Japonska v několika příštích letech. Japonsko pocítilo globální recesi v mnohem menší míře než Severní Amerika anebo evropské státy Severoatlantické aliance Japonsko ve skutečnosti pocítilo recesi jen do té míry, která byla dána vztahem jeho hospodářství s hospodářstvím Spojených států amerických a západní Evropy. Spojené státy byly motorem

růstu potřebného k soupeření se SSSR a výsledkem bylo, že se staly motorem inflace a následného snížení peněžních zásob i recese.

Japonská ekonomika byla mnohem méně závislá na vojenském soupeření se SSSR a proto má dnes menší potřebu přeměny pro mír. Totéž platí v menší míře i pro německou ekonomiku.

Takto ústavy, napsané pro Japonsko a Německo po druhé světové válce, je chránily před nutností nést velké břímě soupeření se SSSR a umožnily těmto státům (avšak zvláště Japonsku) rychlejší zotavení pro devadesátá léta.

Mnohé části světa budou nyní vojensky ponechány a odkázány na svoje vlastní prostředky. Vzniknou konflikty, které si nebudou moci velké průmyslové státy dovolit ignorovat, jako byla válka v Perském zálivu, a pro omezení problému bude příležitostně zvolena kolektivní reakce. Avšak ve značném rozsahu bude svět ponechán bez vedení a soupeření se strany Spojených států amerických anebo Evropy.

Je zajímavé pozorovat, že Západ až dosud přestál restrukturalizaci pozoruhodně dobře. Znovuzvolení konzervativní vlády ve Velké Británii bylo blýskáním na časy ekonomické obnovy, která nyní váhavě probíhá. Nebude však existovat snadná a jednotná ekonomická obnova ve Spojených státech amerických anebo v Evropě. Nevyřešená dědictví "vítězství" Západu ve studené válce zahrnují potřebu podporovat státy bývalého SSSR a řešit problémy uprchlíků způsobené ztrátou politické jednoty, vypuknutím občanské války a jinými obtížemi, v nichž je Jugoslávie atd.

Ideologie, náboženství a kultura

Ideologie, platná po dlouhou dobu, přestala být motivující strategickou silou. Na jedné straně sporu Východ - Západ byla ideologie, která vedla k porážce SSSR ve studené válce. Jasným důkazem úpadku komunismu jako použitelné ideologie a metodologie vlády je vakuum zanechané v Rusku a ostatních bývalých sovětských územích. Jiné nominálně komunistické státy jako Vietnam, Čínská lidová republika a v menším rozsahu Kuba v praxi upustily od dogmatického používání marxisticko-leninské ekonomiky.

Nepřekvapuje, že Západ také ztratil svoje ideologické zaměření, jímž nebyl "kapitalismus", nýbrž ve skutečnosti "anti-komunismus". Zhroucení komunismu proto mění anti-komunismus v obtížnou a neplodnou neo-ideologii.

To, co bylo po několik desetiletí dynamickými prvky v globálním strategickém řízení, nyní zřejmě ztratilo svůj *raison d'être*.

Dokonce Západ ztratil něco ze svého zaměření a proto něco ze své schopnosti vést zbytek světa. Při neexistenci vedení nepřekvapuje, že rozvojový stát hledá alternativy jak pro vedení, tak pro motivaci.

Na jedné straně vidíme Čínskou lidovou republiku snažící se stmelit blok států na ideologickém sdílení komunismu, nýbrž na neo-ideologii anti-amerikanismu, a pod tímto praporem soustřeďuje mnohé nesvobodné a radikální státy.

Můžeme také vidět, že úpadek ideologického vedení na Východě nebo na Západě umožnil také, aby náboženství získalo nazpět něco ze své úlohy jako strategické síly. Vidíme to v troskách bývalé Jugoslávie, kde se značná část konfliktů vede na liniích oddělujících křesťany ortodoxní od katolických a na liniích oddělujících křesťany od muslimů.

V Etiopii odstranění nominální marxisticko-leninistické Sověty podporované diktatury Mengistu Haile Miriama ponechalo zemi na pospas protichůdným tendencím: odstředivým pramenícím z různých etnických částí země. Hlavním nástrojem této desintegrace, pokud nebude odsunuto na vedlejší kolej, je panislamské hnutí vyplňující mocenské a ideologické vakuum zanechané po odchodu Sovětů a Mongeisů.

Důležitá je skutečnost, že nové "pan-islamské" dogma, neboli oživení pan-islamské motivace pocházející od vedení súdánského Hassana al-Turabiho, hlásí přibližně stejnou

výzvu jako staré marxisticko-leninistické dogma. "Pan-islamismus" nebo "islamský fundamentalismus" hlásaný Turabim nesmí být zaměňován s konzervativním nebo přísně vycházejícím z učení Koránu; je to politické hnutí využívající islamské motivace.

Turabi, sunnitský muslim, a jeho kolegové v Íranu podporují názor, že panislamismus má přednost před národními hranicemi a že je nevyhnutelnou cestou do budoucnosti. Je to poselství, které lze nalézt v Koránu, avšak prioritou a váhou, které tomuto aspektu islámu dodávají jeho noví vůdcové, se snaží vytvořit mezinárodní politické hnutí nikoli nepodobné tomu, o němž usilovali Sověti.

Nové pan-islámské hnutí také ohrožuje konzervativní muslimské státy jako Saudská Arábie, Jordánsko, Kuvajt atd., jejichž hranice byly určeny staletou historií. Pan-islamismus, který ohrožuje územní celistvost mnohokulturní Etiopie, ohrožuje také stabilitu států Středního východu ovládaného muslimy. Irácký prezident Saddam Hussein se v roce 1990 setkal s libyjským vůdcem Múammarem al-Kadhafim k diskuzi o jejich reakci na to, co nazývají "fundamentalistickým islamem" a oba souhlasili s tím, že to byla největší úhroza pro jejich trvalé politické vedení.

Od této doby se nic nezměnilo v dlouhodobé náboženské diskuzi, kromě skutečnosti, že dlouhodobí vůdcové ztratili, ve větší míře než v roce 1990, podporu svého vnějšího nemuslimského patrona, tj. SSSR.

Můžeme očekávat pokračování a rozšiřování vnitřního a regionálního rozpadu Středního východu a severní Afriky a rozšiřování druhů konfliktů, které již vyvolaly náboženské skupiny proti politicko-vojenskému vedení Alžírsko. Je nutno očekávat, že se vysoce motivovaní sunnitští muslimové spojí s umírněnými muslimy "saussiyah" ke zpochybnění vlády Kadhafiho v Libyi.

Konflikt s náboženskou základnou se stále více rozšiřuje. Napětí mezi Indii a Pákistánem, trvající od roku 1946, zahrnuje rozpory mezi Hindy, Sikhy a Muslimy v Pandžábu a mezi muslimy a hindy v Kašmíru. V Bangladéši rozpory přerostly v násilí mezi muslimy a budhisty. Avšak všechny tyto konflikty - stejně jako konflikt v Severním Irsku - souvisejí se sociálními, geopolitickými a historickými činiteli. Jak komunismus mizí ze scény v Kambodži, Laosu a eventuálně ve Vietnamu, můžeme pozorovat soupeření o znovuzmocnění se vlády mezi požadavky náboženství (v těchto případech hlavně budhismu) a států. Znovuuchopení vlády znamená změnu společnosti, avšak změna musí být řízena s maximální opatrností.

Ztráta všezahrnující neboli velké strategie a zaměření politických společenství Východu a Západu vedlo mnohé společnosti ke hledání nových forem vlády.

K prvním demokratickým prezidentským volbám v Rusku došlo teprve v červnu 1991 - tj. před rokem - a v této zemi neexistuje žádný skutečný konsensus o tom, jak má být vláda uspořádána. Proto není nutno zdůrazňovat, že nelze formulovat žádnou smysluplnou zahraniční politiku anebo cíle národní bezpečnosti, dokonce konsensu nebude dosaženo.

Mezitím pouze obrazy dřívější administrativy mohou poskytovat zdání kontinuity a legitimity současné vládě prezidenta Borise Jelcina.

Výsledkem je, že pozorujeme rozmanité soupeřící nároky - kromě základní formy republikanismu nyní zavedené - na vytvoření nové ruské státní etiky. Jedna strana volá po návratu k tomu, co bylo sovětskou říší, která byla téměř totožná s bývalou carskou ruskou říší. Avšak tím se nevysvětluje, jak by se mělo v zemi vládnout. Jiná strana volá po ostře xenofobickém přístupu ke státu ve formě nacionalistického, antisemitského a ovšem neonacistického hnutí "Pamjat". Avšak toto hnutí ani jiná neonacistická hnutí v Rusku neřeší specifika vlády a trhu, pokud neuvažujeme, že obdivují německý pokus ze třicátých a čtyřicátých let.

Jiná strana zase obhajuje obnovení ruské monarchie. To nutně nevylučuje žádnou z různých forem nacionalismu nebo dokonce oživeného imperialismu, které hlásají jiné skupiny. Avšak monarchistické řešení poskytuje přinejmenším kontinuitu v sociálním smyslu, slučitelnosti s náboženstvím, a proto obnovení nového smyslu pro národní a individuální cíle, kteří zanikly se zhroutením komunismu.

Podobné tendence existují jinde ve světě, kde společnosti v přechodovém stádiu hledají symboly legitimacy ve své historii.

Rumunsko, Gruzie, Bulharsko, Etiopie a Libye také uvažovaly o obnovení svých monarchií nebo monarchistických forem symbolismu pro dosažení legitimacy svých společenských a vládních struktur. Španělsko úspěšně znovu zavedlo monarchii jako prostředek stmelení státu po půlstoletém trvání levo-pravé animosity. Kambodža de facto znovu zavedla monarchii jako prostředek stabilizace svého přechodového procesu. Jugoslavie - v podstatě Srbsko a Černá hora - uvažují o znovuzavedení monarchie.

Monarchie se objevuje jako možnost poskytující sjednocující symboliku v mnohoetnických, mnohokulturních, mnohonáboženských a často mnohojazykových společnostech. Je to jediný systém, může-li být tak nazván, který je dostatečně pružný k tomu, aby reagoval na všechny politické a ekonomické variance, přičemž zároveň poskytuje stabilitu. Současně nabízí legitimitu a kontinuitu.

Technologie a životní prostředí

Existují důvody zabývat se stavem technologie a globálního životního prostředí, protože obojí úzce souvisí s národní bezpečností a mezinárodní stabilitou. Mnohý technologický pokrok byl výsledkem obrany nebo strategického soutěžení mezi státy. Spojené státy americké vděčí v mnohém ze svou převahu v uplynulém půlstoletí průmyslovému rozvoji, který započal za druhé světové války.

Rozsáhlé strategické soupeření začalo nyní rychle slábnout v souvislosti se snížením obranných výdajů ve většině velkých ekonomik. Podobně je nutno očekávat, že se v příštích několika letech podobně sníží přenos této technologie do společnosti jako celku. To by nebylo tak důležité při přechodném snížení globálního vojenského ohrožení, avšak došlo k tomu, že se snížila technologická schopnost v době, kdy je potřebné každé nepatrné technologické úsilí ke krytí potřeb narůstajících populací a globální ekologické krize bezprecedentních a naléhavých rozměrů.

Podobně je nutno očekávat, že v určitém stádiu začne se snižovat vojenské vedení a převaha západních průmyslových mocností. Pokles západního obranného technologického vedení přichází v době rostoucích možností a modernizace v částech rozvojového světa.

Začíná být zcela zjevné, že pokles západní vojenské kvalitativní převahy nad rozvojovým světem povede k přímému poklesu schopnosti Západu ovlivňovat průběh a výsledek dění v rozvojovém světě. To zase omezí schopnost Západu kontrolovat obchod a proto také jeho schopnost dosahovat takových úrovní ekonomického růstu, na jaké byl zvyklý.

Toto je extrémní představa, avšak již nyní máme důkazy o tom, že mnohé země, které byly ještě před několika léty označovány jako "rozvojové", jsou dnes výrobci moderních vojenských a komerčních systémů, včetně účinných balistických raketových systémů a jaderných zbraní.

Historie se znovu stává činitelem

Prísloví z 19. století praví, že "Šťastná je ta země, která nemá historii". Ovšemže šťastná! Většina zemí, většina národů se snaží psát historii podle obrazu, který si zvolily, pokud jsou šťastné. Avšak lidové chápání historie státu, ať přesné nebo mytologické, je možná nejvíce rozhodujícím prvkem v osudu národa. Je důležitou oporou obrazu, který si národ vytváří sám o sobě, a tento obraz určuje, jak volič hlasuje a jak a kam vede jeho vedení.

Byl by generál Galtieri mohl vést Argentinu do invaze na Falklandské ostrovy v roce 1982, kdyby Argentinci všeobecně přijatá verze dějin jejich země nepotvrzovala oprávněnost a správnost akce? Mohla by být Irská republikánská armáda v Severním Irsku dnes schopna udržet se morálně a fyzicky, nebo získávat podporu alespoň některých prvků místní a zahra-

niční irské společnosti, kdyby neexistovala skutečnost, že existuje prvek irské společnosti přesvědčený o tom, že historie a spravedlnost jsou na jeho straně, bez ohledu na to, jak nepřátelsky se k tomuto postoji může chovat ostatní svět?

Dnes vidíme bratrovražednou válku, která ničí Jugoslávii na základě historických záští, historických nároků, historických rozdílů v náboženství. Zločiny Ustašů nebo Titoistů před padesáti léty jsou oživeny jako čerstvé urážky, jako čerstvé rány synů a vnuků tehdejších obětí. A ty dnes utvářejí způsob jednání, které dnes napomáhá k rozpadu jugoslávského státu.

Jugoslávie není vyjimečným případem. Historické rozdíly mezi Angličany a Skoty nezankly navzdory dlouhé době, která uplynula od přijetí zákona o spojení obou států v roce 1707.

To, čeho jsme svědky v Zakavkazsku nebo ve Střední Asii, je plodem nacionalistické paměti. Ultranacionalistické hnutí v Rusku, které začalo zdůrazňovat svoje stanovisko před zhroutilím SSSR, se jmenuje "Pamjat": paměť.

V Zakavkazsku dnes vidíme národy, které byly násilně sloučeny pod sovětským vedením, navracet se ke svým přirozeným etnickým animositám. Ázerbájdžánci z bývalého sovětského Ázerbájdžánu zvané Náhorní Karabach. Pravdou je, že existují náboženské, jazykové a etnické rozdíly mezi nimi, avšak historie dokázala, že národy různého původu mohou koexistovat. Co potom způsobuje, že se národ v této situaci může tak rychle navrátit k nepřátelství?

Odpověď spočívá v historických obavách, animositách a aspiracích obou skupin, nikoli v nějaké logické geopolitické soutěži. Spor mezi Ázerbájdžánci a Armenci je spíše jedním ze stovek podobných, historicky podmíněných konfliktů, které se vyvalí na povrch po zániku policejní funkce imperiální mocnosti. Historie, kultura, náboženství, jazyk a rasa jsou tak složitě provázány jako činitele ovlivňující každý strategický problém, že nemohou být od sebe odděleny. Posudme však populační činitele, abychom získali určitou představu, kam směřuje globální kavalkáda.

Populace jako strategický činitel

Ve Washingtonu existovala až do samého zhroutilí SSSR tendence uvažovat neustále o Sovětském svazu jako o jednotném, monolitickém státu. dříve, za vietnamské války, bylo téměř nemožné přesvědčit rozhodující činitele ve Washingtonu o tom, že existují difference mezi Sověty a Čínskou lidovou republikou. Všechno to byl "monolitický komunismus".

Existuje staré přísloví? "Je snadné lhát o vzdálené zemi."

Avšak ještě dnes si myslíme, že Rusko, nebo Ruská republika definovaná hranicemi zděděnými od Sovětů, představuje národ v klasickém smyslu slova. Avšak pro vnější pozorovatele bude nemožné začít chápat obtíže, před nimiž stojí moderní ruský stát, jestliže nebudou brát zřetel ke skutečnosti, že mnoho etnických skupin - z nichž některé žijí v autonomních vnitřních republikách, oblastech anebo krajích - žije vedle ruského národa. Začínáme pozorovat snahy o sebeurčení u mnoha těchto jednotlivých národů, jako jsou Tataři, kteří patří k 21 miliónům neslovanského obyvatelstva Ruska.

Jakutská autonomní republika zaujímá přibližně 18,2 procenta území ruského státu, ačkoli má pouze 0,7 procenta obyvatelstva Ruska. Protože 81,5 procent z ruského 147 milionového obyvatelstva jsou etničtí Rusové, malé nesrovnalosti a separatistické národy uvnitř státu nejsou tak důležité jako skutečnosti, že Rusko je etnicky mnohem homogennější než Spojené státy.

To bude mít hluboký vliv na způsob, jakým bude Rusko v budoucnu formulovat svoje strategické aspirace, a na nástroje, jichž bude používat k jejich dosahování. Jako stát se zbavilo odpovědnosti za ovládání většiny SSSR, který dosáhl přes 50 procent neruského obyvatelstva, z něhož většinou tvořili muslimové.

Dr. Stefan Possorny na počátku sedmdesátých let řekl, že změna demografických charakte-

ristik a rozdílné hodnoty porodnosti etnických skupin v SSSR mohou způsobit, že na počátku devadesátých let bude SSSR neovladatelný. Dokazoval to tvrzením, že rychlý demografický rozvoj bude provázen ekonomickým poklesem. Tyto činitele, podněcované soutěžením se Západem, vyvolaly úpadek sovětského státu a zhroutení sovětské říše. Úloha populačních změn při stanovení výsledku studené války mezi Východem a Západem byla nevypočitatelná.

Ve spojených státech amerických došlo k posunu od populační základny, která byla historicky německého a britského původu - a proto byla eurocentrická -, ke smíšené populaci, z níž většina má hispanský jazyk a kulturu, nebo která je afrického anebo asijského původu. Tyto nové dominantní skupiny již mění způsob, jakým Spojené státy americké posuzují svoje globální postavení, a způsobují, že jsou stále více izolacionistické.

Všechny tyto činitele se vůbec netýkají strategických nebo globálních problémů vytvářených růstem populace nebo uprchlíky. Uprchlíci a migrující dělnické populace mají rozhodující důležitost při posuzování strategických problémů v mnoha případech. Postavení palestinských pracovních sil na celém Středním východě je důležité, stejně jako ekonomický vliv egyptských dělníků nebo Indů a Pákistánců pracujících na Středním východě.

Ekonomický vliv tureckých migrujících dělníků v Německu a jejich důsledek na motivaci německých nacionalistických hnutí nelze ignorovat. Nelze ignorovat ani příliv jugoslávských uprchlíků do západní Evropy, utíkajících před válkou ve své zemi.

Vnitrostátní a neformální konflikt

Tento "nový věk globálního konfliktu" již započal a dokazuje, že vnitrostátní a neformální konflikty nízké intenzity jsou na pořadu dne. Dnes můžeme vidět probíhající strategicky důležité vnitrostátní konflikty ve státech, které tvořily původní jugoslávskou federaci, v Gruzii, Ázerbájdžánu, Arménii, Barmě, Indii, Libanonu, Etiopii, Somálsku, Libérii, Peru, Afghánistánu, Iráku, Mozambiku atd. Terorismus rozkvétá na různých úrovních intenzity v mnoha státech. Můžeme pozorovat úhrozu mnoha konfliktů všeho druhu v mnoha oblastech.

Nejistoty týkající se nových rovnováh moci přinesou také obrovský růst napětí a oživení historicky, etnicky, nábožensky anebo geograficky podmíněných hrozeb a "protihrzeb".

Šíření revolučních názorů je možno pozorovat v západní Africe, kde libyjský Múammar al-Kadhafi před několika léty začal podporovat snahy Charlese Taylora o uchopení moci v Liberii. Výsledkem byla občanská válka, která aniž by byla rozhodnuta, destabilizovala značně západní Afriku. Hospodářství Nigérie trpí podporou, kterou musí poskytovat mírovým silám ECOMOG v Libérii. Momohova vláda v Sierra Leone se zhroutila jako přímý důsledek boje v Libérii, který se rozšířil i do Sierra Leone.

Libyjské působení vyvolalo téměř permanentní nestabilitu v Čadu a trvalý stav napětí a nervozity ve většině severní a střední Afriky.

Libyjský příklad ukazuje, jak nepatrné finanční a vojenské úsilí stačí k destabilizaci zemí. V blízké budoucnosti je nutno očekávat, že Kadhafi - který může být brzy odvolán ze svého úřadu -, nebude jediným zdrojem takové destabilizace.

Íránem podporovaný islámský proselytismus, využívající Súdán jako odrazového můstku, trhá na kusy Etiopii a jeho účinky budou brzy patrné i jinde.

Roste také neklid v částech jihoasijského regionu, od Bangladéše, přes Indii do Pákistánu, a to vše je zralé pro využití anebo zhoršení. **Nástroje pro omezení takového konfliktu musejí dnes zahrnovat především:**

- zdokonalení získávání zpravodajské informace,
- značně zdokonalenou analýzu zpravodajské informace a formulaci politiky,
- vytvoření psychologických strategií pro působení v příslušných oblastech,
- zvýšenou mobilitu nového druhu speciálně organizovaných a vycvičených sil určených k omezování neklidu, aniž by komplikovaly problém.

Skutečně všechna řešení uvažovaná dnes pro omezení vnitrostátních nebo neformálních konfliktů mají za následek buď zhoršení dlouhodobého problému, nebo vytvoření situace, v níž nejsou animosity a aspirace vyřešeny. My dnes neřešíme problémy, nýbrž vytváříme větší problémy pro budoucnost.

Izolace Afriky a Jižní Ameriky

Během mezinárodní krize zadluženosti v osmdesátých letech mnohé velké banky prakticky zastavily svoje půjčky vládám v rozvojovém světě. Pro státy, které špatně hospodařily se svými starými půjčkami, bylo téměř nemožné získat nové půjčky.

Obchodní investice do mnoha států rozvojového světa skončily, když byly zastaveny bankovní podpory a kredity. Pouze ty rozvojové státy, které měly rozsáhlou výrobní základnu, byly kandidáty pro bankovní půjčky anebo obchodní investice. V téže době se na konci osmdesátých let snížila rivalita Spojených států a Sovětů v rozvojovém světě, když se studená válka supermocností odehrávala hlavně soutěžením ve vojenských kosmických programech a v jiných oblastech.

Afrika a části Latinské Ameriky byly mezinárodní ekonomikou opuštěny. Existovaly jiné činitele: kampaň za izolaci Jižní Afriky kvůli apartheidu rovněž snížila západní obchod s touto zemí, takže byla sub-saharská Afrika téměř úplně vyloučena z globálního hospodářství.

Příklad Jižní Ameriky nebyl tak špatný, ačkoli země jako Peru a Bolívie, které ke svému mezinárodnímu dluhu zaujímaly nesprávný postoj, byly izolovány a ponechány svému vlastnímu osudu. Chile, stále pod tlakem vzhledem k Sověty vedené kampani za potrestání Pinochetovy vlády, protože svrhl komunistickou administrativu, byla izolována od většiny normálního světového trhu. Avšak v podstatě primární ekonomiky Jižní Ameriky zahájily proces reformy a projevíly silnou politickou a ekonomickou vůli, která nebyla patrna po mnoho let.

Jakmile se SSSR zhroutil a západní fondy byly zaměřeny do států dříve sovětských, mnozí ekonomové se domnívali, že se africké subsaharské ekonomiky přiblíží ke konečnému úpadku. To se však nestalo, stejně jako neupadly jihoamerické ekonomiky pro nedostatek fondů ze Spojených států amerických a z Evropy.

Důvodem této schopnosti zotavení v případě Afriky je zčásti to, že některé ekonomiky zahájily náročnou restrukturalisaci, která jim napomohla zvýšit svou účinnost. Avšak mnohem důležitější bylo, že Jižní Afrika zrušila apartheid, takže se stala přijatelným partnerem pro ostatní Afriku. V Africe existují některé důležité ekonomiky: Egypt, Nigérie a Jižní Afrika, které tvoří potenciálně důležitý obchodní blok, který nemusí požadovat trvalou podporu ze strany průmyslových států.

Avšak Japonsko je "skrytou rukou" v ekonomické podpoře mnoha stabilních afrických a jihoamerických ekonomik. Pravdou je, že Severní Amerika a Evropa tyto dva kontinenty opustily, avšak Japonsko nikoli.

Japonsko dnes má, přímo i nepřímo, hlavní "sázku" v ekonomikách těchto dvou kontinentů a předstihlo evropské a severoamerické obchodní státy na tamějších trzích. To je pro dotyčné státy nesporně dobré, avšak vyvolává to otázku týkající se relativního postavení Japonska na strategickém nebi tvářící v tvář Severoatlantické alianci v nastávajícím desetiletí.

Neúspěšnost našich politických nástrojů

Většina pozorovatelů byla překvapena, když se Spojené národy objevily jako nový nástroj pro řešení mezinárodních konfliktů po irácké invazi do Kuvajtu v srpnu 1990. Zdá se, že Spojené národy, které přestaly být pouhým fórem pro rozdělování sfér vlivu mezi dvěma supervelmocemi, mají reálnou možnost být nástrojem k řešení mezinárodních problémů.

Zdálo se, že mají úspěch při mobilizaci koaliční akce proti Iráku a později se skupinami

odborníků pro likvidaci kapacity strategických zbraní v Iráku po válce. Stejně tak hrály Spojené národy aktivní úlohu při hledání cesty k urovnání v Kambodži a (zatím méně úspěšně) v Jugoslávii. V roce 1991 se začínalo zdát, že Spojeným národům rostou zuby.

Dnes jsme v nebezpečí, že zase znovu zlikvidujeme narůstající věrohodnost Spojených národů jako spolehlivého politického nástroje pro řešení konfliktů, a to tím, že se pokoušíme používat jich nepoužitelnými způsoby. Hlavní nebezpečí spočívá v používání sankcí. Není žádný důkaz o tom, že sankce byly někdy rozhodující pro přinucení státu ke kapitulaci.

Nebyly to sankce, co přivodilo změnu v Jižní Africe; změna nastala v době, která pro ni byla zralá v důsledku přirozeného vnitřního vývoje. Nebyly to sankce, co přivodilo změny v Chile; generál Pinochet odešel sám ve vhodně době. Nebyly to sankce, co přinutilo Saddama Husseina opustit Kuvajt; byla to převaha palebné síly. A nebudou to sankce, co přinutí libyjského Kadhafiho, aby změnil svoje způsoby jednání. Sankce nezastaví ani nacionalistický boj na územích bývalé Jugoslávie. Sankce nenapomohou situaci na Haiti. Ve všech případech sankce postihnou ty, kdož nejsou odpovědní za akce vlády, a případ, kdy sankce přinutí lid, aby povstal proti represivní vládě, dosud nenastal. Sankce se ukládají pouze proto, aby ti, kteří je ukládají, měli pocit jako řádní učitelé, že "dělají správnou věc", aniž by se ohlíželi na důsledky.

Proč tedy trváme na sankcích? Odpověď spočívá ve skutečnosti, že hlasitě ukládání sankcí poskytuje politikům pocit, že něco dělají s nepříjemným problémem. Dosáhnou jen toho, že objekt sankcí je více odhodlán k odporu, a že se vytvářejí nástroje odporu. Vojenský průmysl Jižní Afriky, Chile, Libyi a Iráku byl rozsáhle vybudován v důsledku sankcí uložených ostatním světem

Ti, kdož bojovali v některé z nedávných válek v Perském zálivu, mohou potvrdit, že zbraně dodané bojujícím stranám z Chile a Jižní Afriky (jinými slovy: z jedné země postižené sankcemi do jiné země postižené sankcemi) měly rozhodující význam pro vedení konfliktu.

Vstupujeme do období, kdy Spojené národy a Evropské společenství ztrácejí čas snahami o ukládání sankcí státům, které podle jejich názoru "nejdou stejným krokem". Není pravděpodobné, že tyto akce přinesou požadovaný výsledek.

Důsledek pro bezpečnost

Kam nás to povede? Převládajícím závěrem je, že hlavní průmyslové mocnosti, včetně Spojených států amerických, nemohou, i kdyby chtěly, doufat, že zvládnou narůstající mezinárodní konflikt a nezákonnost v příštím desetiletí. Otázkou je, jak dlouho předem se vytvoří noví regionální a globální suveréni a zavedou nový a vynucený mír.

Dospěli jsme již do období, v němž střední mocnosti začínají ovládat regiony opuštěné supermocnostmi. Avšak i nové střední mocnosti jako Indie a Írán jsou omezovány skutečností, že čím více rostou ekonomicky, tím více jsou připoutávány do ekonomických trendů hlavních průmyslových států. Recese ve státech Evropské organizace pro spolupráci a rozvoj znamená recesi v nově vznikajících průmyslových ekonomikách.

Jsmeme na počátku - teprve počátku - zániku vojenského technologického vedení západních států, od jeho vrcholu, který byl zjevný za války v Perském zálivu. Ode dneška bude rychlost, jakou Západ budoval a udržoval svou technologickou převahu nad zbytkem světa, klesat. Rozdíl v úrovni vojenské technologie mezi vznikajícími středními mocnostmi a tradičními velkými mocnostmi v Evropě a Severní Americe se budou zmenšovat a ve stejné době budou euro-americké mocnosti méně schopny vykonávat kontrolu zbytku světa.

Tím nemá být řečeno, že Západ by neměl vykonávat velký a dokonce převládající vliv tehdy a tam, když a kde se k tomu rozhodne. Avšak nemůže všeobecně posilovat svoje postavení, dokonce i kdyby byl Západ sjednoceným blokem, jímž není. **Jeden z posledních velkých výsledků globální strategické technologie, strategická obranná iniciativa, může získat**

úlohu kontroly ohrožení balistickými raketami v rozvojovém světě. To může být spolu s globálním pozorováním a spojením v příštím desetiletí jednou z mála oblastí, kde může západní svět vykonávat globální kontrolu.

-redakce-